

AMALIY DARS № 10

Mavzu: Ekspert tadqiqotlarini o'tkazish va ekspert baholarini tahlil qilish uchun ekonometrik usullar

Darsning maqsadi:

- Ekspert baholarini qayta ishlashda qo'llaniladigan asosiy ekonometrik usullarni o'rganish
- Subyektivlikni kamaytirish va ekspert fikrlarini baholash
- Qaror qabul qilishda ekspert usullaridan foydalanish ko'nikmasini shakllantirish

Dars turi:

Amaliy mashg'ulot

Kerakli vositalar:

- Kompyuter
- MS Excel (yoki SPSS, Stata)
- Kalkulyator

1-qism. Ekspert baholarini tahlil qilish usullari

Nazariy eslatma:

Ekspert baholarini tahlil qilishda quyidagi **ekonometrik va statistik usullar** keng qo'llaniladi:

- O'rtacha va median baholash
- Og'irliklangan o'rtacha usuli
- Ranglash (ranking)
- Korrelyatsiya tahlili
- Variatsiya koeffitsienti
- Kelishuv koeffitsientlari (Kendall, Spearman)

2-qism. O'rtacha va median usuli

1-topshiriq. Markaziy tendensiya ko'rsatkichlari

Ekspert Bahosi

E1	8
E2	7
E3	9
E4	6

Ekspert Bahosi

E5   8

Vazifa:

- O'rtacha va median qiymatlarni hisoblang

Tahlil savoli:

- Qaysi ko'rsatkich ekstremal baholarga kamroq ta'sirchan?

3-qism. Og'irliklangan o'rtacha usuli

2-topshiriq. Ekspert ishonchliligini hisobga olish

Ekspert Tajriba (yil) Og'irlik Bahosi

E1	12	0.30	9
E2	8	0.25	8
E3	5	0.20	7
E4	10	0.25	8

$$[\bar{x}] = \sum w_i x_i$$

Savol:

- Oddiy o'rtacha va og'irliklangan o'rtacha o'rtasidagi farq nimada?

4-qism. Ranglash (ranking) usuli

3-topshiriq. Omillarni ustuvorlik bo'yicha baholash

Omil E1 E2 E3 E4

A	1	2	1	1
B	2	1	2	3
C	3	3	3	2

Vazifa:

- Har bir omil uchun o'rtacha rangni toping

5-qism. Variatsiya koeffitsienti

4-topshiriq. Baholar tarqalishini aniqlash

$$[V = \frac{\sigma}{\bar{x}} \times 100\%]$$

Tahlil:

- V kichik bo'lsa $\rightarrow$ ekspertlar fikri barqaror
-

6-qism. Korrelyatsiya va kelishuvni baholash

5-topshiriq. Kendall yoki Spearman koeffitsienti

Izoh:

- Koeffitsient 1 ga yaqin $\rightarrow$ yuqori kelishuv
- 0 ga yaqin $\rightarrow$ kelishuv past

Savol:

- Kelishuv past bo'lsa qanday choralar ko'riladi?
-

7-qism. Integrallashgan ekspert bahosi

6-topshiriq. Kompleks ko'rsatkich

$$[I = \sum w_j x_j]$$

Bu yerda:

- x – omil bahosi
- w – omil og'irligi

Vazifa:

- Umumiy integral bahoni hisoblang
-

8-qism. Xulosa va muhokama

Muhokama savollari:

1. Qaysi usul eng ishonchli natija beradi?
  2. Ekspert baholari qaysi holatda samarali?
-

Uyga vazifa:

- 3–5 ta omil va 4–6 ta ekspert bilan so‘rovnoma tuzing
  - Kamida 3 ta ekonometrik usul bilan tahlil qiling
  - Qisqa xulosa yozing
-

Baholash mezonlari:

- Hisob-kitoblar – 4 ball
- Usullarni qo‘llash – 3 ball
- Xulosa – 3 ball

Jami: 10 ball